

D · N
8/4 1953

Avsocialisering i England

Regeringen Churchills två förslag om avsocialisering har slutbehandlats i underhuset och är översända till överhuset; båda förslagen kan väntas bli lag under de närmaste veckorna. Transportförslaget innebär i första rummet att en stor del av lastbilstrafiken skall överlätas till privata företag — staten skall sälja bortåt 40.000 lastbilar — och att begränsningarna av enskilda företags rätt att idka sådan trafik i samband härmed skall bortfalla. Härtill kommer en decentralisering av de statliga järnvägarnas förvaltning genom uppdelning i mindre administrativa områden under uppsikt av det högsta organet, Transport Commission; meningen är att genomföra större smidighet och frihet genom att i huvudsak ge de lokala organen ökade befogenheter. Stålförslaget går ut på att de socialiserade stålverken under en övergångstid skall försälas till enskilda företagare eller bolag. Ett statligt organ, Iron and Steel Board, skall övervaka stålindustrin efter givna direktiv, men utan rätt att fatta bindande beslut; inskridande kan ske blott genom förhandlingar, eventuellt genom att inför domstol hävda att ett företag brutit mot vissa allmänna, i lagen fixerade grundsatser.

Det är en ganska begränsad del av den engelska produktionen det här gäller. Man beräknar att 200.000—250.000 arbetare skall kunna överföras från statliga till privata företag; detta är omkring 10 procent av de arbetare som för närvarande är sysselsatta i statsproduktion och 2—3 procent av de arbetare som är anslutna till den brittiska landsorganisationen. Härtill kommer att en del av de företag som utbjudes till salu väntas bli ytterligt svårsälda och antagligen får stanna i statens ägo för att anske småningom läggas ned.

Avsocialiseringen bjuder över huvud på ytterst invecklade tekniska och ekonomiska problem; att avsocialisera visar sig vara ännu besvärligare än att socialisera.

Debatterna har varit långvariga, men till större delen gällt specialfrågor utan större politisk räckvidd. Arbetarpartiet har självfallet upprätthållit sitt principiella motstånd, men detta har knappast blivit så aggressivt och bittert som man väntat. Intrycket är att hela avsocialiseringsfrågan fått mindre proportioner när den fördes fram till parlamentarisk debatt än då den var en av huvudpunkterna i 1951 års valkampanj. På högerhåll är entusiasmen borta — många högermän är ointresserade eller tveksamma även om de följer regeringen — och inom arbetarpartiet spåras en liknande ljumhet i försvaret av de så nyligen genomförda socialiseringsreformerna. Delvis beror detta på att socialiseringen varken besannat de farhågor eller infriat de förhoppningar som gav fart åt valstriden 1945.

Likväl är situationen utomordentligt komplicerad och på längre sikt oroande. Arbetarpartiet förklarar att man vid återvinnandet av makten omedelbart skall ånyo socialisera de nu avsocialiserade företagen. Genom denna hotelse försvåras själva avsocialiseringen. Det är svårt att forma bolag som skall överta de statliga stålverken — främst litar man till de gamla aktieägarna — och det blir ännu svårare då en ny socialisering kan komma inom några få år. Läget tillspetsas ytterligare genom att

framstående medlemmar av arbetarpartiet — såsom före ministern George Strauss — hotar med att ersättningen till ägarerna skall fastställas snävare vid en andra socialisering än vid den första. Under dessa förhållanden blir det ett kraftprov för den konservativa regeringen att visa att avsocialisering verkligen är möjlig. Och hur skall man, om detta väl lyckas, kunna före nästa val leda i bevis eller göra det sannolikt att avsocialiseringen medfört en mera effektiv drift? Särskilt invecklat är problemet i fråga om stålindustrin, som nätt och jämnt hunnit socialiseras och nu i bästa fall knappast hinna avsocialiseras förrän en andra socialisering kan tänkas komma på dagordningen. Betonas bör emellertid i detta sammanhang att fackföreningarna inte gjort eller kan antas göra något för att sabotera avsocialiseringen; på enstaka håll har det talats om strejker som påtryckningsmedel, men landsorganisationen har uppträtt lojalt och väntas med säkerhet förbli lojal.

På längre sikt skyntar problem som i sin halvt komiska särprägel verkar olösliga. Förutsatt att man någorlunda lyckas med avsocialiseringen, och att några år senare, 1955 eller 1959, labour vinner majoritet och socialiserar på nytt. I detta fall kan väntas att socialiseringen genomförs med metoder som gör en avsocialisering ännu svårare än nu. Och oberoende härav förefaller det nästan otänkbart att en ny konservativ regering skulle lyckas avsocialisera för andra gången. Så länge partierna växlar vid makten och labour håller fast vid ett en gång genomfört socialiseringsprogram blir det labour som tar hem spelet — för varje gång blir en avsocialisering mera besvärlig, socialiseringen mera definitiv. "Om den engelska industrin inte skall bli en lekball för dogmer", skriver Economist, "är det nödvändigt att finna något medel att komma ur detta politiska dödläge."